

โลกทรรศน์กับการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ระพี สาคริก

บนพื้นฐานวิถีชีวิตมนุษย์แต่ละคนที่เกิดมา น่าจะมีสองด้านหมุนเวียนอย่างเอื้อระหว่างกันและกันด้วยเหตุ-และผลเป็นธรรมชาติ หากแต่ละคนสามารถรู้ถึงยอมเชื่อมั่นได้ว่า น่าจะมีโอกาสนำไปสู่การยกระดับคุณภาพ-ที่แท้จริงของชีวิต เพื่อให้สูงขึ้นด้วยเหตุและผลอย่างเป็นธรรมชาติ

ระหว่างสองด้านดังกล่าว ด้านหนึ่งน่าจะให้แก่การถือสังจะอันมีเงื่อนไขที่ปรากฏเป็นความจริงอยู่ใน-รากฐานจิตใจตนเอง ซึ่งหากมุ่งมั่นรักษาไว้ให้มั่นคงอยู่ได้ตลอดไป ไม่ว่าจะกระแสซึ่งปรากฏอยู่ภายนอกจะมีการ-เปลี่ยนแปลงไปช้าหรือเร็วอีกทั้งรุนแรงแค่ไหน ย่อมไม่รู้สึกถึงวุ่นไหว จนกระทั่งทำให้ชีวิตตัวเองต้องยอม-ตกเป็นทาสมันไปในที่สุด

กับอีกด้านหนึ่งคือ การให้ความสนใจเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ซึ่งผ่านเข้ามาสู่วิถีชีวิตตนอย่างอิสระ อีกทั้งมี-ความกระตือรือร้นที่จะมุ่งเรียนรู้จากโลกภายนอก เช่นที่กล่าวกันว่า "เปิดโลกทรรศน์ของตัวเองให้กว้างยิ่งขึ้น" อย่างปราศจากการเลือกสัมผัสเพียงรูปแบบอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งหมายความว่ารากฐานจิตใจควรมีความพร้อม-ที่จะรับรู้ในระดับหนึ่งแล้ว

"สังจะหาใช้หมายถึงเพียงการหาคำไหนคำนั้น เช่นที่หลายต่อหลายคนมีความเข้าใจสับสนกันมาแต่อดีตไม่" เพราะนั่นเป็นเพียงลักษณะหนึ่งของผลพวงที่สืบเนื่องมาจากสังจะซึ่งอยู่ในรากฐานของผู้ถือปฏิบัติเท่านั้น ยิ่งไปกว่า-นี้ ถ้านำเอาเพียงประเด็นที่เน้นการหาคำมาเป็นเรื่องสำคัญก็ยังหาใช่เป็นสิ่งที่ลึกซึ้งถึงรากฐานไม่ ดังนั้นจึงน่าจะเข้าใจว่า "สังจะคือความจริงซึ่งปรากฏอยู่ในส่วนลึกที่สุดของรากฐานตนเอง" ซึ่งแต่ละคนมีมาแล้วอย่างที่เป็นธรรมชาติ

อนึ่ง บุคคลผู้รู้และเข้าใจจริง ย่อมสะท้อนกระแสออกมาสู่การปฏิบัติ ในสิ่งซึ่งมีเหตุมีผลสัมพันธ์อยู่กับชีวิตตน ในทุก ๆ เรื่องอย่างเห็นได้ชัด ในอีกด้านหนึ่งเมื่อใดที่สูญเสียกระแสดังกล่าวย่อมหมายความว่า ตกเป็นทาส อิทธิพลจากสิ่งต่าง ๆ ซึ่งปรากฏภายนอกเปลี่ยนแปลงอยู่ ณ ภายนอกจึงเชื่อได้ว่า มีการสูญเสียคุณภาพชีวิตที่แท้จริง ในระดับหนึ่งแล้ว ไม่ว่าจะมากน้อยแค่ไหน

ยังมีสิ่งที่น่าสังเกตคือไปอีกว่า บุคคลผู้สูญเสียสังจะซึ่งควรมีอยู่ในรากฐานตนเอง เมื่อได้รับผลกระทบจาก สิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลาย ๆ สิ่ง มักดิ้นรนแสวงหาสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่นอกตัวจนเกิดความพอลี้และมักมีนิสัยชอบนำสิ่งนั้น-สิ่งโน้นมาอ้างโดยเหตุที่ เชื่อว่าเป็นทางออกของตน ดังเช่นมีการอ้างว่า "เป็นเพราะเงินทองไม่พอใช้ จึงต้องละทิ้ง-ครอบครัวและลูกหลานไปแสวงหาจากที่ต่าง ๆ " หรือไม่ก็ "สมัณจำเป็นต้องหาลาภ ยศ สรรเสริญ ไม่เช่นนั้น จะทำอะไรให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมไม่ได้เท่าที่ควร" กระทั่งอ้างว่า "ต้องเข้าไปมีอำนาจจึงจะช่วยบ้านเมืองได้"

แต่บุคคลผู้ถือสังจะได้ถึงความจริงจะไม่ยอมอ้างสิ่งใดทั้งสิ้น คงมีแต่มุ่งมั่นนำกระแสจากสิ่งซึ่งตนมีเป็น-ธรรมชาติอยู่ในจิตวิญญาณแล้วออกมาเป็นปฏิบัติอย่างแน่วแน่ ซึ่งบุคคลผู้มิได้ลักษณะ เช่นนี้หากจะให้พูดก็คงกล่าว-อย่างเฉียบขาดว่า "แม้คุณจะต้องอดตายก็คงไม่ยอมดิ้นรนไปเที่ยวได้เกาะสิ่งนั้นสิ่งโน้น กระทั่งเกาะแขงเกาะ-ชสนคนอื่น" เพียงหวังประโยชน์ให้ตนสามารถเอาตัวรอดไปได้วันหนึ่ง ๆ

หากหวนกลับมาพิจารณาหลักธรรมจะพบว่า ท่านได้ชี้ไว้ชัดเจนแล้วคือ การอ้างสิ่งนั้นสิ่งโน้นถือเป็น เรื่อง เสียนิสัย ดังนั้นภาพสะท้อนที่เป็นความจริงซึ่งเราพบได้ในสังคมปัจจุบันเสมอ ๆ เมื่อด้านหนึ่งเห็นว่า ควรทำสิ่ง-ใดสิ่งหนึ่งเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาสังคม มักมีอีกด้านหนึ่งปรากฏกระแสส่วนทางกลับมามีว่า ทำไม่ได้เพราะไม่มีเงิน ซึ่งบุคคลผู้ฉลาดกว่า และมีสังจะปรากฏอยู่ในรากฐานตัวเองย่อมมองเห็นโอกาสที่ช่วยให้อำนาจได้ลึกซึ้งกว่า บุคคลผู้พูด เป็นผู้มีนิสัยเห็นแก่เงินอยู่ในส่วนลึกและชอบเอาตัวรอด อีกทั้งขาดความศรัทธาเริ่มสร้างงานใหม่ ๆ คงใช้วิถีตาม-กันคนอื่นไปเพียงวันหนึ่ง ๆ เท่านั้น

โลกทรรศน์หมายถึงความรู้สึกในการมองภาพปัญหาต่าง ๆ ซึ่งกำหนดจากรากฐานตนเอง ถ้าบุคคลใด ละจากภาวะยึดติดได้มากย่อมหมายความว่า เป็นผู้มีจิตใจเปิดกว้างจากรากฐานที่อิสระ จึงมีโลกทรรศน์เปิด- กว้างอีกทั้งมองการณ์ได้ไกลด้วย และบุคคลลักษณะเช่นนั้นไม่ว่าจะทำงานสิ่งใดย่อมมีเหตุมีผลให้เชื่อมั่นได้ว่า สามารถนำสู่การสร้างสรรค์ทั้งในด้านความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรือง

การเปิดโลกทรรศน์มีเหตุมีผลสืบเนื่องมาจากพฤติกรรมของคนในกลุ่มผู้ใหญ่หรือผู้มีอำนาจเหนือกว่า ตั้งแต่พ่อแม่ในครอบครัว เชื่อมโยงไปถึงครูในโรงเรียน จนกระทั่งถึงผู้บริหารงานระดับต่าง ๆ และผู้ถืออิทธิพล ในด้านวัตถุเหนือคนอื่น โดยที่คนเหล่านี้ควรมีใจกว้างและมีความจริงใจต่อคนระดับรองลงไปจนถึงระดับล่าง เพื่อ เปิดโอกาสให้สัมผัสกับความหลากหลายของสรรพชีวิตและสิ่งต่าง ๆ ในมณฑลกว้าง เพื่อหวังการเรียนรู้จากรากฐาน ของแต่ละคนจากระดับล่างซึ่งต่างก็ไม่เหมือนกัน โดยเน้นที่ความหลากหลายของเพื่อนมนุษย์ สานถึงสรรพสิ่งต่าง ๆ เน้นที่ความแตกต่างหลากหลายในด้านความคิด ซึ่งถือว่าเป็นพื้นฐานสำคัญที่สุด

ดังได้กล่าวไว้แล้วในตอนแรกว่า การถือสังจะกับการเปิดโลกทรรศน์ คือกระแสธรรมจักรซึ่งปรากฏหมุน- เวียนเป็นธรรมชาติอยู่ในรากฐานความรู้สึกของแต่ละคน และควรรักษาไว้ให้มีสมดุลอย่างต่อเนื่องเพื่อหวังว่า ชีวิตตนเองซึ่งผ่านพ้นประสบการณ์มาเป็นช่วง ๆ จะประสบความมั่นคงยิ่งขึ้น โดยที่มีเหตุมีผลช่วยให้รากฐานคน- เองหยั่งลงลึกซึ่งยิ่งขึ้นเป็นลำดับ

หากแต่ละคนที่อยู่ร่วมกันในสังคมมีโลกทรรศน์กว้างและสามารถมองการณ์ได้ไกล การทะเลาะเบาะแว้ง รวมถึงแย่งชิงอำนาจและผลประโยชน์ส่วนตนระหว่างกันและกันจะลดลงมาและแปรสภาพไปเป็นการอยู่ร่วมกัน- อย่างสงบ อีกทั้งมีการเอื้ออารีซึ่งกันและกันในการดำรงชีวิตและปฏิบัติงานจากใจจริง

แต่เท่าที่เป็นมาแล้วกลับพบว่าภายในบรรยากาศของสังคมไทย คนในระดับซึ่งชีวิตที่ชีวิตผ่านพ้นมายาวนาน กว่า รวมถึงผู้ที่มีโอกาสขึ้นไปถืออำนาจเหนือกว่าชนรุ่นหลังและคนในกลุ่มซึ่งชีวิตยังอยู่ในระดับล่าง ๆ แทนที่จะ สนับสนุนให้ได้มีการเปิดโลกทรรศน์เพื่อหวังโอกาสในการเรียนรู้ความจริงกว้างขวางยิ่งขึ้น ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่- จะต้องได้รับความจริงใจจากคนระดับบน แต่กลับถูกปิดทูปิดตา แม้บางครั้งอาจพบว่ามี การถ่ายทอดข้อมูลแต่ก็- เชื้อติดไต่ยาก เช่น ข้อมูลซึ่งของจริงผ่านพ้นไปแล้วหรือไม่ก็เป็นเพียงเปลือกนอก

ดังตัวอย่างที่เห็นได้ค่อนข้างชัดเจนมากเช่น ในระบบงานส่งเสริมอาชีพการเกษตร ซึ่งควรมีการพัฒนา ตัวเองขึ้นมาโดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นพื้นฐาน แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ยิ่งในระดับล่าง มักขาดโอกาสที่จะเข้าถึง ความจริงว่า "สิ่งซึ่งผลจากรากฐานความคิดตนเองนั้น เมื่อไปถึงมือผู้บริโภคจะมีสภาพอย่างไร และด้านผู้บริ- โภคมีวัฒนธรรมความต้องการอย่างไร รวมถึงการนำไปประโยชน์มีกรรมวิธีไฉนบ้าง แต่ละคนจึงมองไม่เห็นช่องทางที่จะปรับการผลิตให้สอดคล้องกันกับความต้องการได้อย่างเหมาะสม"

เพราะในด้านผู้ประกอบการและทำการค้าขาดความจริงใจในการทำหน้าที่เชื่อมโยง โดยเหตุที่มีความ เห็นแก่ตัวเป็นเงื่อนไขปกกันและเชื่อมั่นว่าตนจะไปรอด ขาดการนำหลักธรรมมาใช้เป็นฐานความคิดที่ช่วยให้มอง เห็นว่า "ถ้าผู้ผลิตขั้นพื้นฐานไปไม่รอดแล้ว คนซึ่งอยู่ด้านบนก็ไม่อาจจะไปรอดเช่นกัน" แต่ก่อนที่ตัวเองจะตาย ฐาน ซึ่งเคยเป็นที่รองรับนั้นก็หวนกลับมาทำร้ายก่อน ดังจะพบกับภาพเกษตรกรรวมกลุ่มเดินทางมาเรียกร้องในเรื่อง ต่าง ๆ ซึ่งบนพื้นฐานสังจะ ทำให้คาดการณ์ได้ว่าในอนาคตจะรุนแรงยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ เป็นวัฏจักรแห่งกรรมที่สนอง กรรมนั่นเอง

๘ จากประสบการณ์ชีวิตตนเองเท่าที่ปฏิบัติมาแล้วในงานพัฒนาวงการกล้วยไม้และขยายขอบข่ายออกไปสู่พืช พรรณอื่น ๆ เพื่อพัฒนาอาชีพโดยเฉพาะเน้นที่คนในด้านซึ่งชีวิตยังอยู่ในระดับล่าง ๆ คงต้องขอสารภาพว่า "คนไม่ ให้ความสำคัญในด้านเทคโนโลยีมากเท่ากับการเปิดโลกทรรศน์" แต่คนจำนวนไม่น้อยก็ยังมองเห็นว่าเพราะ-

คนมุ่งให้ความรู้ในด้านเทคโนโลยี จึงทำให้วงการกล้วยไม้สามารถเจริญขึ้นได้ตั้งแต่แทบจะยังไม่มอะไรเป็นพื้นฐาน ซึ่งความรู้ลึกดังกล่าวน่าจะสะท้อนให้เห็นภาพได้ว่า ชาคการมองเห็นโครงสร้างและระบบที่ได้รับการพัฒนาขึ้นมาจากรากฐาน ซึ่งทำให้เป็นเรื่องเทคโนโลยีไม่หากเกิดจากความรู้อย่างเข้าใจสังเคราะห์ภายในรากฐานของแต่ละคนได้ลึกซึ้งในระดับหนึ่ง อีกทั้งหลังจากลงมือปฏิบัติอย่างแน่วแน่ยิ่งช่วยให้รากฐานตนเองหยั่งลงลึกซึ่งยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม สิ่งซึ่งปรากฏออกมาจากผู้หน้าเอากล้วยไม้ไปพัฒนาในด้านรูปวัตถุจนทำให้หลายคนสามารถยึดถือเป็นอาชีพหลัก ก็สะท้อนกลับออกมาให้อ่านได้ชัดเจนว่า ส่วนใหญ่ไม่รู้ว่สิ่งซึ่งตนกำลังนำมาใช้ประโยชน์นั้นมีพื้นฐานสังเคราะห์จากอดีตเป็นอย่างไร จึงคาดการณ์ได้ว่าในอนาคตสิ่งซึ่งสร้างไว้ให้คงต้องตกไปอยู่ในมือคนอื่นในที่สุด และหากไม่มองอย่างยึดติดอยู่เพียงเรื่องกล้วยไม้ก็อาจจะเข้าใจกว้างขวางยิ่งขึ้นไปอีกว่า "คนที่ริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ และทำให้ให้แก่มนุษย์อ้อมมีไม่มากนักในสภาพเช่นนี้ แต่เมื่อชีวิตบุคคลกำลังจะผ่านไป ผู้ที่ได้รับประโยชน์ก็คงไม่อาจรักษาไว้ให้อยู่กับที่ทางอันเป็นสังเคราะห์มาได้ ไม่ว่าเรื่องใดทั้งสิ้น" ส่วนผู้ซึ่งริเริ่มไว้ให้ ก่อนที่ชีวิตจะผ่านไป กลับช่วยให้มองเห็นอ้อมมาได้ลึกซึ้ง

แม้ผู้ที่จบการศึกษาออกมาเป็นกลุ่มบุคคลผู้ซึ่งประชาชนคนทั่วไปมักเรียกว่า "นักวิชาการ" ส่วนใหญ่ก็มีแนวโน้มของความคิดในการทำงานยึดติดอยู่กับด้านเทคโนโลยี จึงมีธรรมชาติที่มุ่งรับใช้ปัจเจกชน แทนที่จะสนใจให้การสนับสนุนผู้นำชุมชนท้องถิ่นและนำเอาแนวคิดในการจัดการเข้าไปใช้เป็นพื้นฐานรองรับการนำความรู้ในด้านเทคโนโลยีเข้าไปเผยแพร่ เพื่อหวังผลในการกระจายรายได้อย่างมีเหตุผล

การเผชิญกลัตรรกกันข้ามเพราะจากรากฐานแนวคิดและพฤติกรรมดังกล่าว ทำให้เกษตรกรซึ่งเป็นปัจเจกชนผู้ได้รับโอกาสมากกว่า เพราะเริ่มต้นก่อนคนอื่นหรือไม่ก็มีเทคโนโลยีที่ก้าวไปไกลกว่าแต่ขาดคุณธรรม จึงร่ำรวยไปเป็นราย ๆ และโดยธรรมชาติย่อมสร้างระบบกตไรซึ่งเกิดมาภายหลัง แดงภายในรากฐานยังยึดติดทำให้ขาดความคิดริเริ่มแต่หันมาเคินคานกัน ชีวิตจึงจำต้องถูกกำหนดให้สนองประโยชน์ผู้ซึ่งอยู่เหนือกว่าโดยปริยาย ทำให้จนลงและมีหนี้สินเพิ่มขึ้น

ในช่วงหลัง ๆ ผู้เขียนกล่าวไว้ในที่ต่าง ๆ เป็นครั้งคราวว่า การสอนให้คนปลูกพืชเก่งเลี้ยงสัตว์เก่งนั้นกระทำได้ง่าย อีกทั้งยังเห็นความจริงได้ชัดเจนว่า เราได้กระทำกันมามากแล้ว แต่การสอนให้คนฉลาดและรู้เท่าทันโลกภายนอกเป็นสิ่งซึ่งกระทำได้ยากสำหรับบุคคลผู้สอนที่เห็นแก่ตัวทำให้ขาดความจริงใจในการเปิดโลกทรรศน์ให้แก่คนมองเห็นความจริงได้อย่างอิสระ

ที่เป็นปัญหาสำคัญเสมือนคอคอดของชาวคาก็คือ ผู้ใหญ่สมัยนี้ถูกคนรุ่นก่อน ๆ ปิดมาก่อนแล้ว จึงมีกระแสสังเคราะห์ซึ่งถ่ายทอดกันมาเสมือนเป็นลูกโซ่ที่ยากแก่การปลดออกได้ แต่ก็เชื่อว่าจะไม่ใคร่เสียเลยที่สามารถแหวกวงล้อมออกมาได้ และใคร่ขอชี้แนะไว้ ณ ที่นี้ว่า "การถือสังจะมาตลอดชีวิตได้อย่างมั่นคง ถือเป็นเรื่องมือขึ้นเคียวเท่านั้น ที่จะช่วยให้สามารถกระทำการดังกล่าวได้สำเร็จ"

มีคำปรารภประโยคหนึ่งซึ่งผู้เขียนได้ยินมาตั้งแต่ช่วงที่ตนยังมีอายุไม่มากนัก-แม้นาน ๆ ครั้ง ทำนองว่า "การจัดการศึกษาของเรา ไม่ได้เริ่มต้นจากสิ่งซึ่งเด็กแต่ละคนมีความรักและสนใจจริง" และสิ่งซึ่งได้ยินมาก็ไม่ได้รับความสนใจที่จะนำมาคิดวิเคราะห์ค้นหาความจริงให้ลึกซึ้งถึงแก่น หากค่อย ๆ ปลอ่ยให้เงียบหายไปจนทำให้รู้สึกว่"น่าจะเป็นเพียงเสียงงัน เพื่อต้องการระบายความเครียดเพราะได้รับผลกระทบจากปัญหาบางอย่างเท่านั้น"

อนึ่ง ถ้ามีบางคนที่ความสนใจนำมาคิด แต่ภาพที่สะท้อนออกมาปรากฏเป็นความจริงให้เห็น ก็สะท้อนความรู้สึกออกมาบนพื้นฐานความเข้าใจแต่เพียง ความรักความสนใจซึ่งมุ่งเน้นไปยังด้านรูปวัตถุ ดังเช่นความรักความสนใจซึ่งควรมีต่อสาขาวิชานั้นวิชานี้หรือสิ่งนั้นสิ่งนั้น

แทนที่จะเข้าถึงสัจธรรมและมองเห็นได้ว่า บนพื้นฐานความจริงของทุกชีวิต เราแต่ละคนจะต้องอยู่ร่วมกันอย่างไม่อาจปฏิเสธได้ ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงความรักความสนใจจึงน่าจะหมายความถึงความรักความเคารพในเพื่อนมนุษย์และสนใจเรียนรู้จากเพื่อนมนุษย์ซึ่งอยู่บนพื้นฐานความคิดที่หลากหลาย หรือที่เรียกกันว่า "มีอุดมการณ์" และสิ่งดังกล่าว น่าจะได้รับการนำปฏิบัติไม่เพียงจากครูในสถาบันการศึกษาอันพึงมีต่อศิษย์เท่านั้น หากภายในบรรยากาศของสังคมควรมีโอกาสสัมผัสได้โดยที่แต่ละคนผู้ซึ่งมีชีวิตเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ยิ่งขึ้นในทุกด้านเป็นส่วนใหญ่

"สิทธิและเสรีภาพ" จึงไม่ใช่เป็นเพียงคำพูดที่มีมีการนำมาอ้างจากปาก หากควรค้นหาความจริงจากสัจธรรมชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเริ่มจากรากฐานตนเองก่อนอื่น เพื่อความเข้าใจได้อย่างอ่องแท้ว่า แท้จริงสิทธิและเสรีภาพเป็นสิ่งร่วมอยู่ในรากฐานเดียวกัน โดยที่สิทธิน่าจะหมายถึงวิถีทางซึ่งเปิดโอกาสให้แต่ละคนค้นหาความจริงจากเงื่อนโซ่ที่แสงอยู่ในรากฐานตนเอง ซึ่งวิถีทางดังกล่าวย่อมกระทำได้อย่างอิสระโดยไม่มีคนอื่นมาปิดกั้นได้ ส่วนเสรีภาพนั้น ถ้ารากฐานตนเองมีอิสระภาพหรือปลอดจากภาวะยัดยัดยัดมองเห็นวิถีทางที่เป็นจริงได้เอง และบนวิถีทางนี้หากนำปฏิบัติอย่างจริงจังย่อมกระทำได้โดยไม่ทำให้เพื่อนมนุษย์ไม่ว่ารูปลักษณะไหนเกิดความเดือดร้อนโดยที่มิเหตุมีผลสืบเนื่องมาจากกรกระทำของคุณ. อีกทั้งยังช่วยให้บังเกิดสิริมงคลแก่ตนเองโดยแท้.